

REICHERT GÁBOR*

Tisztességes verset írni

KABAI LÓRÁNT: AVASI KESERŰ

Szoba Kiadó
Miskolc, 2013

”

Ha máshonnan nem is, az elmúlt évtizedek híradásaiból mindenki kaphatott némi ízelítőt Avas keserűségéből. A Miskolc közepén magasodó domb és a rá épült városrész élő emlékműve mindannak, ami az államszocializmusból kétes sikerrel kilábaló országot (legalábbis annak bizonyos tájait) annyira vigasztalan helyé teszi. „savósín égbolt, elvárakozások, / megtévedő visszhangok a gépházban, / a kohósalakon gaz szökken szárba, / mint valami idebent, és csak zálog // a fáradtolajszag” – olvashatjuk az *avasi keserű* első versében, a *vasgyári capriccióban*. A beszédesnek látszó cím és felütés ellenére azonban csalódní fog az, aki valamiféle „közérületi” költészetet vár kabai lóránt legújabb kötetétől. Az egyes versekben felbukkanó, földrajzilag viszonylag pontosan behatárolható helyekre utaló mondattöredékek – „néha lennék inszeminátor borsodban” (*az inszeminátor álma*); „akad, aki elgondolja miskolcot lángokban” (*viviszekció*); „a szél alatt hajad és a szinva-patak” (*óda*) stb. – ugyanis inkább a versbeszélő általános borúlátásának reminiscenciái, mint gondolatmenetének elemzendő tárgyai. Az *avasi keserű* verseiben körvonalazódó barátságtalan – Keresztury Tibor meghatározása szerint „többnyire sötét és hideg” – kulisszák adóttak, létrejöttük okainak firtatását a költő nem tekinti feladatának. Számára a kérdés inkább az, hogy ilyen körülmények között van-e lehetősége a hiteles megszólalásra – vagy ahogy ő mondja: „tisztességes vers” írására. „de a nyelv kevés, egy mondat nem tesz semmit, / tisztességről pedig keveset sejt; / a vers hidegében minden szó vacog” – folytatódik ugyanaz a szöveg (*mama kínzó fejfájása vagyok*), rámutatva ezzel e költészet egyik alapvető élményére.

A három szakaszra tagolódó versanyag első egysége (*vároterem*) a kötet legheterogénebb ciklusa: változatos, olykor

* Az itt közölt kritikarovat eredetileg az áprilisi avantgárd/underground számunkban jelent volna meg, sajnálatos módon a terjedelmi korlátok ezt nem tették lehetővé. Elmaradásunkat ezúttal pótoljuk.

a rímes soroktól sem visszariadó darabok találhatók itt, amelyeken kevésbé érződik az egységes koncepcióhoz való igazodás kényszere. Talán ennek is köszönhető, hogy ez a rész adja az *avasi keserű* legerősebb, önmagukban is gond nélkül megálló darabjait. Ilyen a már említett *mama kínzó fejfájása* vagyok és *az inszeminátor álma*, de a *kartográfia* és József Attila *Ódájának* csonkolt átíratra is a legjobb szövegek közé tartozik. József Attila nem csak nagy verse kapcsán idéződik meg a kötetben: a szövegszerű átvételeknél, allúzióknál („hagyjam csak a fagyott szavakat másra”, „légy fegyelmezett”, „légy, ami lennél, bébi [...] a nő kifű utánad” stb.) fontosabb az egyedüllét általánossá emelt és változtathatatlanak tételezett élménye, amely a kabai verseiben megszólaló lírai ének éppúgy sajátja, mint a parafrázis művek költőjének. A harmadik ciklusban hangsúlyosabban jelen lévő, a valóság és műalkotás közötti bajos átjárhatóságról értekező tematika itt is megjelenik néhány szövegben (*dialógusrészlet, még három mondat*), izgalmas kapcsolatot teremtve a szélső, egyébként meglehetősen különböző eszköztárat alkalmazó szövegegységek között.

Részben ezért is nehezen érthető az *élethasználati-utasítás* munkacímét viselő rövid szakasz elhelyezése a kötet közepén: a hol csak egy-kétszavas, hol áradó, mellérendelések sokaságával operáló, kiáltványszerű prózaversektől távol áll a *váróterem* és a *sötétkamra* szövegeinek érzékenysége. A tizenöt számozott darab – egyes avantgárd szövegalakítási metódusokra emlékeztető módon – kvázi szabad asszociációs technikát alkalmazva helyezi egymás mellé a legkülönbözőbb „túlélési tanácsokat”, amelyek között sajnos jócskán találhatunk lapos közhelyeket is. Csak néhány példa az utóbbiakra: „legyél kicsinyes, önző és számító, gátlástalanul gázolj át bárkin; ezt várja tőled mindenki, ezt várjuk tőled mind, jó, hogy végre beláttad, ez legmegbízhatóbb túlélési stratégia, evolúciósan stabil” (3); „köpd le a gyengét, a langyost a középszerűt; légy bátor gyáva lenni.” (7); „mond, hogy közénk tartozol, s mond ezt bárkinnek, ha *közénk* akarsz tartozni, így lenni *valaki*” (9). (Kiemelések az eredetiben.) Igaznak tűnik a ciklus utolsó lapján olvasható megjegyzés, miszerint „mindezt elég hosszan lehetne folytatni” – azzal a kiegészítéssel, hogy beszélőnk már így is túl sok „élethasználatiutasítással” látott el bennünket. Ezek a szövegek inkább visszavesznek a kötetkompozíció egységes értelmezhetőségéből, semmint új jelentésekkel ruháznák fel. Kivételt jelent ez alól a 13-as számot viselő, valóban súlyos egymondatos szöveg, amely mintha a *sötétkamra* című harmadik ciklus fontos tematikáját előlegezné meg: „a vers nem valóság, miként az álom sem – undorra méltó, aki mást állít.”

A záró szakasz szövegeinek jelentős része vers(írás), álom és valóság hármassága mentén szerveződik, az egymással szemben kijátszott fogalmak pedig mintha végső soron az irodalom referencialitásáról, pontosabban annak problematikus voltáról beszélnének. Kabainál egymástól élesen elkülönülő minőségekként jelennek meg „tények” és belőlük lepárolt „hatásos agyszülemények”, elvégre – ahogy a *fáziskésésben* olvasható – „az élet kedélyesen majmolja a majom művészetet.” A formailag a második ciklus darabjaival rokon, hosszú mondatokból építkező szabadversek minden bőbeszédűségük ellenére is a hallgatást, a nem-írást jelölik meg a legautentikusabb költői megnyilatkozásuként. „persze nagyon nehéz is olyat mondani, ami közel annyira jó, mint meg sem szólalni” – áll a *csak maga* című szövegben, de a kötetet záró *irányvektorban* körvonalazódó átomleírás is a meg nem valósult műalkotás magasabbrendűsége mellett tör lándzsát. Ez utóbbi egyébként szintén az *avasi keserű* egyik legmarkánsabb, a kötetegészről talán a legtöbbet eláruló műve: „s bár akkoriban mindig volt nálam fényképező, mégsem készítettem felvételt róla, mert már akkor is egyre csak az a kép

járt az eszemben, azt akartam megőrizni abban a nem egészen létező formájában (*engem az érdekel, ami szépség nélkül tetszik*), szerettem volna, ha nem válik soha valódi fotóvá, ha megmarad egy kép lehetőségének, beleégyve az előhívatlan negatív film fényérzékeny ezüst-bromid-rétegébe.” (Kiemelések az eredetiben.)

Jól érzékelhetőek azok a költészeti hagyományok, amelyekkel kabai lóránt legújabb verseskönyve párbeszédet folytat. A fent már szóba hozott József Attila (és a Keresztury által a költő elődeinek vélt Hajas Tibor, Szentjóbby Tamás, Erdély Miklós és Balaskó Jenő) mellett Tandori Dezső neve érdemel feltétlenül említést – különösen a *Töredék Hamletnek* sűrű, a hallgatást egzisztenciális kérdéssé emelő versnyelve tűnt számomra ismerősnek. A gyengébbre sikeredett második ciklus ellenére bátran merem állítani: emlékezetes könyv az *avasi keserű*, és nem (csak) azért, mert Spieglmann Laura e kötet hátsó borítófülén lepleződött le.

